

Gondolatok a Hamza Múzeum *Kor-Társítások* című kiállítása elé

Új állandó kiállítással készül a Hamza Gyűjtemény és Jász Galéria az újrainyitást követően, *Kor-Társítások* címmel. A lapzárta idejében ugyan még nem tudjuk, hogy ez mikor fog bekövetkezni, a kiállítás részleteivel remélhetőleg hamarosan jelentkezhetünk. De addig is hozunk egy kis ízelítőt, mi kerül majd ki a falakra.

Ehhez kapcsolódóan ugyanis három képpel gazdagodott a múzeum gyűjteménye: Bartos Kinga, Nagy Tamás és Koncz Gábor egy-egy alkotása került leltárba 2021. március elején.

Bartos Kinga *Zene XIII.* című számítógépes grafikájának 2017/1. számú nyomata a múzeum Műhelyitkaink című foglalkozássorozata alkalmából készült, még abban az évben.

Nagy Tamás *Kitépő* című, 2015-ös keltezésű szénrajza egy korábbi kiállítás kapcsán került a múzeumba. – Mindkettő a grafikai részben kerül majd bemutatásra.

Koncz Gábor *Átfedések* című, 50x50-es akrilfestménye pedig 2020 januárjában készült a Jövőkép Alkotók Egyesülete alkotó napján, szintén a múzeum épületében. A Robimpro Műhely improvizatív gitárkoncertje inspirálta alkotást az egyesület felajánlásaként vehettük át Koncz Gábortól.

A további, mintegy 30 műtárgyat a múzeumba korábban bekerült alkotásokból válogattuk.

Azonban mielőtt a kortárs mélyebb értelmezéséhez, és így a kiállítás gondolatiságához nyúlnánk, egy rövid áttekintést szeretnék adni a **XX-XXI. századi művészetek fejlődésének irányáról**.

Nem kívánok belemenni az egyes modern és posztmodern irányzatok elemzésébe, hiszen nem vagyok rá szakavatott – arról nem is beszélve, hogy a különböző irányzatokról is önálló tanulmányokat lehetne írni. Nem ez a célja a jelen esszének. Csupán a kortárs problémát szeretném egy kicsit helyére tenni, szubjektív véleményt formálni, mint alkotó, s olyan kérdéseket feltenni, amiről később – akár a kiállítás kapcsán is – beszélhetünk.

Ha a művészettörténet folyamát nézzük, az impresszionizmusig egészen megfogható az időbeli és térbeli elhatárolás. A művészettörténet modern törekvéseit általában az 1880-as évektől az 1960-as évekig, vagyis Manet-től az amerikai absztrakt expresszionizmus kifulladásáig tekinthetjük. A wikipedia 13 lapot jegyez a művészet modernista trendjei között. (Fontos megjegyezni, hogy ez időben nem esik egybe a társadalmi modernitással, amely egy, a mai napig le nem zárult folyamat.) A művészettörténet lineáris kronológiájában az ezt követő időszak nevezhető a kortárs művészet korszakának.¹

Ez az a kor, amikor „*megjelenik a fogyasztói társadalom kritikájaként a **pop-art**, az absztrakt irányzatok ellenpontozásaként a **hiperrealizmus**, a természeti környezetet műalkotássá alakító **land art**, a **happening**, amely lényegében eseményművészet, a **body art**, amelyben a művész teste válik műalkotássá, az optikai hatásokra épülő **op-art**, a postai küldeményekre szakosodott **mail art**, a **foto realizmus**, a gondolati jelleget előtérbe helyező **konceptuális művészet**, **számítógépes grafika** és még hosszan sorolhatnám.*”²

Az 1960-as évek behatárolását alapul véve tulajdonképpen Hamza D. Ákos szinte minden, a gyűjteményünkben őrzött műve kortársnak minősülne (egy főiskolai tanulmányát, valamint a Párizsban és Rómában készült tollrajzokat és néhány festményt kivéve). Kicsit árnyalja a képet, hogy hogyan nevezhetünk egy 28 éve elhunyt alkotót kortársnak. – Elárulom: nem tehetjük. De akkor ki is az a kortárs művész?

¹ Csizmadia Alexa: Kor-kérdés. Egy többértelmű művészettörténeti kategória in: Műértő, 2007. április, 8. p.

² Muhi Sándor: **A XX. század művészete**. Szatmárnémeti, 2012.

A magyar nyelv értelmező kéziszótára szerint kortárs az a személy, aki valakivel egy időben, egy korban él vagy élt. Ez társadalmi kontextusban értendő, azonban fontos hangsúlyozni, hogy a művészet teljesen más módon nyúl a kérdéshez. A kortárs művészet beazonosításához/behatarolásához a Műértő témával foglalkozó cikkeit vettem alapul. (A teljes cikkek a Hamza Múzeum könyvtárában elolvashatók.)

Ezek alapján úgy tűnik, a művészettörténészek körében is feldolgozatlan a probléma. Ráadásul, az idő előrehaladtával csak bonyolódik a helyzet.

„A Magyar Köztársaság Kormányának 2005-ös, T/1754 7. számú költségvetési befizetésekről, köztük a képzőművészeti alkotások beszerzése alapján érvényesíthető adókedvezményről rendelkező törvényjavaslata szerint kortárs művészek az a művész tekinthető – összhangban a személyi jövedelemadó-törvényben foglaltakkal –, aki a vásárlás évének első napján még élt.

A Christie's aukciósház kevésbé volt szűkkeblű, amikor 1998. január elsejei hatállyal módosította művészettörténeti korszakolását. A kortárs definíciót ekkortól az 1970 után készült művekre alkalmazták, a kategóriából így kikerült alkotásokra pedig a „háború utáni” terminust kezdték alkalmazni.”

John Lumley, a Christie's aukciósház XIX-XX. századi festmény osztályának vezetője mellett, hogy a 20-25 év elhatárolását szorgalmazta, rámutatott arra, hogy **„a kortárs művészetnek a mindenkori jelen kontextusába kell illeszkednie, ha úgy tetszik, azzal kell beszélő viszonyban lennie.”**³

Az írást vitaindítónak szánták, így erre reagál Tatai Erzsébet művészettörténész a következő számban, melyből fontos kiemelnünk: *„a kortársiasság inkább tartalmi, semmint tartami kérdés – bár az időbeliség történeti szempontból nem elhanyagolható.*

...

„Magyarországon a kortárs művészet kifejezés – mint amelynek tartalma nem esik egybe „kortársaink művészetével” – az 1990-es évek elején került forgalomba, magát a „mai” „ma élő” „jelenkori” művészet kifejezéstől elhatárolandó, egyben elkerülendő a népi demokratikus asszociációkat keltő „aktuális” „korszerű” jelzőket. ...

(Hozzáteszem, a szó szakmai jelentése mai napig folyamatosan összemosódik a köznapi fogalommal.)

Kortársnak nevezzük azt az ambiciózus művészetet, amely az épp aktuális társadalmi valóság időszerű kérdéseire szól hozzá (legyenek azok szociális, művészeti, filozófiai vagy egyéb felvetések).” Nemzetközi szakmai konszenzus alapján, állandó egyensúlyozás; sokszereplős, sokfórumos diskurzusban dől el, hogy konkrétan mely műveket tartanak kortárs műveknek (és melyek maradnak ki ebből a kategóriából) – amelyek szinte évről évre újrarajzolják a kortárs művészet tartalmát, és amelyek majd újból másfajta párbeszédet inspirálnak. Természetesen mindez nem független a szereplők gazdasági, hatalmi pozícióitól.

...

„A kortársiasság követelményéhez tartozik, hogy a művész a korára reflektáljon, értelmiségi módon felelősséget vállalva ... Ha valaki pusztán a megrendelőket (piacot) szolgálja ki, az lehet kitérő mesterember, de nem kortárs művész.”⁴

Ezekre a felvetésekre reflektál György Péter a július-augusztusi számban, aki rámutat a művészettörténet válságára. Jómagam is citáltam korábban Hans Belting: *A művészettörténet vége* című, 1993-as könyvéből, mely szintén erre a problémára keresi a válaszokat.

Ráadásul, az idézett cikkek megjelenése óta ismét eltelt 14 év. A jelenkort (illetve, témánk fő kérdését, a kortársat) meghatározni igazából nem lehet, hiszen az folyamatosan változik, az 1990-es évekig jellemző (egyáltalán, behatarolható) stílusirányzatok keverednek, felhígulnak, és ma már –

³ Csizmadia Alexa: Kor-kérdés. Egy többértelmű művészettörténeti kategória in: Műértő, 2007. április, 8. p.

⁴ Tatai Erzsébet: Akik a passzátszelet fűjják. Reflexió Csizmadia Alexa Kor-kérdés című cikkére Műértő, 2007. május. 8. p.

Warhol szavaival – 15 percre mindenki lehet híres. Úgy gondolom, még jó időnek el kell telnie, amikor már visszatekintve egyáltalán, nevet adhatunk a kornak, amiben most élünk. (Illetve, az már nem a mi dolgunk lesz.)

Ugyanezt a szűkebb környezetünk, a **Jászság vonatkozásában** már nem tudjuk ilyen szépen levezetni. Az előbbieken vázolt fejlődési folyamat elsősorban a nyugati országokra és Amerikára jellemző. A mi térségünkben ismét „lemaradás” tapasztalható, ugyanis a második világháborút követően az államhatalom a saját politikai céljainak megvalósítására sajátította ki a művészeteket. Természetesen nem azt mondom, hogy nem voltak másfajta törekvések, de azért az aktuálpolitika jelentősen befolyásolta az irányt. A szocialista realizmus gyönyörű példáit láthatjuk mind a Hamza, mind a Szikra Galéria, illetve a Jász Múzeum gyűjteményében.

Árnyalja a kialakult képet az is, hogy az Alföldi iskolán nevelkedett jászsági festészet nem tudott szakítani a hagyományos értelemben vett „iskolán”. Ezt az állítást erősíti Kugler Erika gondolata is: „*A realista festészet a nemzetközi művészetek történetében a 19. század második felére esik, nálunk viszont az 1970-80-as években még él.*”⁵ – Amit kiegészítenék azzal, hogy mind a mai napig, hiszen egy réteg most is a realizmus tüneteit hordozza festményein.

A jászberényi kortárs kezdeményezésekről kiváló összefoglalók születtek,⁶ és ismertetőik jelentek meg,⁷ valamint a Hamza Múzeum adattára is számos dokumentumot tartalmaz a témában.

Az 1970-es évek végén szerveződő, majd 1988-ban Egyesületté formálódott Alkotárs célja a jászsági művészek és azok alkotótevékenységének összefogása, az országos és nemzetközi művészeti életbe való bekapcsolódás, a vizuális művészetek szervezett bemutatása, bemutatkozási lehetőség biztosítása, egy jászsági képzőművészeti gyűjtemény összeállítása és annak állandó kiállításon való bemutatása az itt élt és élő alkotók munkáiból.

„*Amikor 1989-ben Magyarországon megtörtént a rendszerváltás, a nyugati művészek az intézményi nyomás alól hozzánk utaztak, és felsóhajtva tapasztalták meg a „szabadság szigetét”, ahol még nincsenek a művészeknél élősködő galériások, fogyasztói világ, sőt az új társadalmi felépítmény támogatja a kultúrát.*”⁸

Ebbe a közegbe tér haza az 1980-as évek végén a Hamza házaspár is, ahol sem az Alkotárssal, sem a párizsi modern művészeti benyomásokból építkező művész hagyatékával nem igazán tudnak mit kezdeni a városban. Azonban míg az AME esetében ugyan a kortárs művészetszadalom figyelmét és elismerését elnyeri tevékenységük, egyre kevesebb erkölcsi és anyagi támogatást kap a várostól a csoport, addig Hamzáék jelentős magánvagyonnal Alapítványt hoznak létre, (tulajdonképpen ugyanazon célok megvalósítására), amit a város a Közalapítvány 2001-es létrehozásával tovább folytat.

Ugyan az egyesület a 2000-es évek elején megszűnt, de az AME 1984-ben indított tábora, majd az 1991-től megrendezett nemzetközi Art Campekkisebb kitérőkkel ugyan, de tovább élnek: tavaly tartották a jubileumi, Art Camp 2020, XXX. Nemzetközi Művészeti Szimpóziumot.

Ugyan nem kortárs, de mindenképpen meg kell említenünk, hogy ezzel párhuzamosan, 1990-ben jött létre a Berényi Műhely alkotóközösség, ahol a természetelvű kifejezőmód mellett születnek képek impresszionista, expresszív, konstruktív, naturalista és naiv felfogásban is. Illetve az 1991-ben létrejött Jászsági Művésztelepet, a nemrégiben elhunyt Sisa József alapításával.

1999-ben jött létre a múzeum mellett a Hamza Studio, mely végzős, vagy frissen végzett képzőművészekből állt, s melynek lineáris folytatása a 2014-ben indított Jövőkép Alkotók Egyesülete.

---

5 Kugler Erika: Kortárművészeti kezdeményezések és képzőművészeti alkotótáborok Jászberényben, 1979-2010. BLOCK Art Kulturális Egyesület, Budapest, 2011.

6 Szerk.: Bangócs Gábor, Palkó Tibor: Art Camp, Jászberény, 1998.,

Kugler Erika: Kortárművészeti kezdeményezések és képzőművészeti alkotótáborok Jászberényben, 1979-2010. BLOCK Art Kulturális Egyesület, Budapest, 2011.

7 Góg Zoltán: Art Camp – könyvismertető in: A Hamza Múzeum jubileumi évkönyve 1995-2005. Hamza Múzeum és Jász Galéria Közalapítvány, Jászberény, 2005, 248. p.

8 Kugler Erika: Kortárművészeti kezdeményezések és képzőművészeti alkotótáborok Jászberényben, 1979-2010. BLOCK Art Kulturális Egyesület, Budapest, 2011.

Kor. Társ. Kortárs. Társítás. Kor-Társítások.

A szójátékkal is arra a kérdésre keressük a választ: Mi kerülhet ma a falakra?

Hiszen „*nem minden ma élő művész kortárművész, és nem minden mai művészet kortárművészet. Kortárművészet az, amely a jelen társadalmában gyökerezik, a jelenkor problémáit fogalmazza művészeti problémává, a jelenkor eszközeit, technikáját alkalmazza a mű megalkotására.*”

A múzeum gyűjteménye igencsak megszabja a határainkat, hiszen kizárólag abból válogattunk. Nagy szerepe volt ebben B. Jánosi Gyöngyinek, aki a helyzetet felismerve kezdte gyűjteni az ezredforduló környékén az egykori Hamza Studio kiállításainak minőségi darabjait, folytatta ezt Góg Zoltán Palkó Tibor és Katona Zoltán műveivel – hogy csak a legismertebb kortársakat említsük. S ezen vagyok jómagam is, amikor a kortárs kérdést elővettük kollégáimmal.

Végigjárva a kiállítást, számos műtárgynál nehéz eldönteni, épp kortársnak minősül-e. (Komoly feladat ez, s ahogy korábban láthattuk, nem is a befogadókön múlik: a legtöbbször a szakmai közeg – kurátor, író, galériás stb. – határozza meg, azáltal, hogy egy-egy műtárgyat kiállít, vagy egy komoly cikket közöl róla a megfelelő helyen.) Van, ami egyértelműen az, de szándékosan raktunk ki most a múzeumban olyan műtárgyakat is, amik nem merítik ki a kortárs fogalmát. Ugyanakkor a cím megengedő mivolta (korok társításaként értelmezve) ezt is lehetővé teszi – pont ezért jött létre a szójáték... hogy együtt kapjon helyet a 25 évnél korábbi és a fiatalabb; a már elhunyt az élővel, a hagyományos megfogalmazás az elvonatkoztatással.

A teljesség igénye nélkül, a kortárs-kérdéshez szorosan kapcsolódóan emelnék ki néhányat közülük. Ahogy már korábban, a Kor-Társításoknál is külön vettük a grafikai részt: a kisebb teremben és a folyosón kapott helyet az egyedi és a sokszorosító eljárásokat bemutató blokk.

Palkovits Edina képe egy kifordított világ képét tükrözi, a nagytemplomról készült, negatív színezetű fotójával.

A kisteremben **Bartos Kinga** *Múlt és Jövő* című linómetszetei az ezredfordulóra készültek, egy évezred lezárására, és egy új kezdetére. De nem ezt csináljuk-e minden egyes nap, a jelenben? Mellette a korábban már említett számítógépes grafikájának is egyértelműen helye van a falakon.

Kovács Zsigmond *Tánc* sorozata szintén linómetszet, **Molnár János** ugyanezt a technikát akvarellal színezi a jársági templomokat bemutató sorozatában.

A sokszorosító grafikához a *Műhelytitkaink* című sorozatban készült rézkarc, egy fémlemezbe maratott ex libris, valamint linóleum dúcok, és az elkészítésükhöz szükséges eszközök (kések, festék, prés stb.) kapnak helyet.

Az egyedi grafikát **Szabó Livia** pasztell tanulmányai, **Kugler Erika** Klimtet idéző ceruzarajzai, valamint **Nagy Tamás** szénrajza képviselik.

A nagyobb teremben kapott helyet a festészet és számos más technikát felsorakoztató kollekció.

Telek Béla 2016-os olajpasztellje a hagyományos utat követi, ugyanakkor a *Recsk* című assemblage-a¹⁰ pont a kortárs egyik fő vonulatát mutatja be, a múltra a mindenkori jelenből fókuszálva.

Demény Andrea 2000-ben, az ezredfordulón készült objectje, *A jövő könyve* forgatható számlapjaival állandó aktualitásáról tesz tanúbizonyságot.

Palkovits Edina: ytongból készült szobra, **Kugler Erika**: *Rituálék* és **Szabó Livia** *Egymásra utaltság* című festményei technikai érdekességként kerültek be a kiállításba.

Velkeiné Pócz Ilona *Boconádi Csárda* és **Szabó Livia** *Olvasztás* című akvarellje ugyan technikailag megegyezik, tartalmilag viszont igen távol állnak egymástól.

Beluzsár Csaba szemeteseküket ábrázoló akrilfestménye a *Zsákbamacska* címet megismerve már egész más jelentést kap. **Nagy Tamás** *Berényi ritmusa* a város főterén álló Korsós lány sokadik

---

9 Kugler Erika: Kortárművészeti kezdeményezések és képzőművészeti alkotótáborok Jászberényben, 1979-2010. BLOCK Art Kulturális Egyesület, Budapest, 2011.

10 különféle tárgyak egymáshoz illesztéséből, összerakásából, halmozásából létrehozott háromdimenziós műalkotás

feldolgozása. **Koncz Gábor**, 2018-ban végzett a Magyar Képzőművészeti Egyetemen, *Átfedések* című munkájáról már a bevezetőben esett szó.

Ördög Margit és **Máté Eszter** tűzzománcai a technika sokszínűségét és felhasználásának lehetőségeit szemléltetik, **Máté György** plakettje pedig mindig is a múzeum ügyéért jelentős tevékenységükkel kiemelkedő emberek elismerése marad.

Mindezek mellett, lehet, hogy **Palkó Tibor** *Elesett* című műve 1996-ban kereste a mértéket és hogyanokat témájával és technikai megoldásaival, ugyanakkor akár ma is aktuálisnak érezhetjük...

Ráadásul, Palkó a jászberényi kortársművészeti kezdeményezésekből kihagyhatatlan, hiszen ő volt az (többek között), aki a 70-es évek végén, 80-as évek elején – a már említett –, főleg autodidakta művészekből álló csoportot létrehozta a városban, majd a rendszerváltást követően az Alkotárs Művészeti Egyesülettel nem csak a városi, de a magyar civil szervezetek között is elsők között teremtette meg az önálló jogi státusz lehetőségét.

Az is bizton állítható, hogy **B. Jánosi Gyöngyi** 1993-as *Tisztelgése Hamza D. Ákos előtt* mindig is időszerű marad a múzeum számára. (Ez újabb kérdést vet fel: a tartalmi és időbeli vizsgálat mellett a hely is szerepet játszhat a megítélésben – erre azonban nem találtam példát a felhasznált irodalomban.)

Ez utóbbiak ugyan már kicsúsztak a fentebb említett 25 évből. Ugyanakkor mai napig hatnak: túlvisznek a valóságon, (el)gondolkodtatnak, hozzáadnak valamit a maihoz.

Ahogy korábban már érzékelhettük, a kortárs művészet egy nagyon vékony hajszálon mozog. Amit ma annak tudunk be, azt lehet, holnap már nem állja meg a helyét ezen a téren (attól még persze, lehet jó mű). Benne lenni, megélni sem egyszerű. Számos olyan kérdés felmerül, amire ma még nem tudjuk a választ. Ahogy korábban már írtam, talán majd 50-100 év múlva, az akkori művészettörténészek erre a korra is kitalálnak valami jó szót.

Most viszont néhány évig megmarad a Kor-Társítás a Hamzában. Fogadják szeretettel!

Felhasznált irodalom:

- Csizmadia Alexa: **Kor-kérdés. Egy többértelmű művészettörténeli kategória**
Műértő, 2007. április. 8. p.
- Tatai Erzsébet: **Akik a passzázszelet fűjják. Reflexió Csizmadia Alexa Kor-kérdés című cikkére**
Műértő, 2007. május. 8. p.
- György Péter: **Zeitgeist. Kulturális antropológia és művészettörténet között**
Műértő, 2007. július-augusztus. 11. p.
- Kugler Erika: **Kortárművészeti kezdeményezések és képzőművészeti alkotótáborok Jászberényben, 1979-2010.**
BLOCK Art Kulturális Egyesület, Budapest, 2011.
- Muhi Sándor: **A XX. század művészete.**
Szatmárnémeti, 2012.
<https://muhisandor.eoldal.hu/cikkek/muveszettortenet/13.-a-xx.-szazad-muveszete.html>
- Muhi Sándor: **A XXI. század művészete.**
Szatmárnémeti, 2012.
<https://muhisandor.eoldal.hu/cikkek/muveszettortenet/14.-a-xxi.-szazad-muveszete.html>
- Kolle Gabriella: **Mi az, hogy kortárs? Ki a kortárs művész?**
Budapest, 2016.
<https://kortars-muveszeti-kerdesek.webnode.hu/mi-az-hogy-kortars-ki-a-kortars-muvesz/>